

สรุป อภิปรายผลของการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา (descriptive study) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา รวมทั้งเปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง และนักเรียนที่มีกับไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและหญิง ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดพะเยา จำนวน 355 คน ได้กลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster sampling) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้นเองจาก และได้รับการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาจากอาจารย์ผู้ควบคุมการค้นคว้าแบบอิสระ จำนวน 2 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงก่อนนำไปทดลองใช้กับ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนดอกคำใต้ วิทยาคม จำนวน 30 คน เพื่อให้มีความเหมาะสมของภาษาและความชัดเจนของเนื้อหา แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach' s coefficient alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.86 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการแจกแบบสอบถามให้นักเรียนตอบด้วยตนเองได้แบบสอบถามกลับคืน 100% วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและทดสอบค่าที่

สรุป

1. ข้อมูลทั่วไป

กลุ่มตัวอย่างเป็นเพศหญิง ร้อยละ 60 เพศชายร้อยละ 40 มีอายุ 15 ปี มากที่สุด ร้อยละ 76 ส่วนใหญ่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยในครอบครัว ร้อยละ 66.2 ในจำนวนนี้พบว่ามีความต้องการให้มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยถึงร้อยละ 75.3 โดยให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ให้คำแนะนำที่ดี ร้อยละ 36.2 ทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ร้อยละ 26.6 รองลงมาคือเป็นผู้ที่มีน้ำใจร้อยละ 17.2 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยแต่ก็ไม่ต้องการที่จะให้มี พบว่ามีเพียงร้อยละ 24.7 เท่านั้น ด้วยเหตุผลที่ว่าผู้สูงอายุชอบบ่น จู้จี้ ร้อยละ 38.2 หัวโบราณร้อยละ 19.8 รองลงมาคือ นำราคาถู ร้อยละ 16.2 แต่กลุ่มนี้กลับคิดว่าผู้สูงอายุเป็นภาระแก่ครอบครัวน้อยมาก มีเพียงร้อยละ

2.2 เท่านั้น สำหรับผู้ที่มิใช่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยนั้นมีร้อยละ 33.8 ในจำนวนนี้พบว่ามีความพอใจที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว ถึงร้อยละ 85.8 โดยให้เหตุผลว่าผู้สูงอายุเป็นผู้ให้คำแนะนำที่ดี และทำให้ครอบครัวมีความอบอุ่น ร้อยละ 33.6 และ 26.9 ตามลำดับ

2 การยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งประกอบด้วย

2.1 ในด้านคุณค่าการเป็นปวงนิยบุคคล และ ความเป็นผู้อาวุโส พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับคุณค่าผู้สูงอายุ ในระดับสูง ร้อยละ 99.2 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าผู้สูงอายุ เป็นผู้ที่เกี่ยวข้อง ให้การศึกษา ตลอดจนเงินทองแก่ลูกหลาน สมควรที่ทุกคนต้องกตัญญูและทดแทนบุญคุณตลอดไป ร้อยละ 62.8 รองลงมา คือ ผู้สูงอายุเคยช่วยเหลืออบรมสั่งสอน ลูกหลานมากมาย จึงควรที่จะให้ความเคารพเชื่อฟังทั้งต่อหน้าและลับหลัง ร้อยละ 56.6 ผู้สูงอายุเป็น พ่อ แม่ มาก่อน เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ ถูกหลานควรกราบไหว้ เคารพปวงนิยบุคคล ร้อยละ 53.8 เป็นผู้ผ่านประสบการณ์มามาก จึงเป็นผู้อาวุโสในสังคม ร้อยละ 53.2 และนอกจากนี้ผู้สูงอายุเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิต จึงควรยกย่องสรรเสริญ ร้อยละ 26.8

2.2 ในด้านบทบาทต่อครอบครัวและต่อชุมชนหรือสังคม พบว่ากลุ่มตัวอย่าง มีการยอมรับบทบาทผู้สูงอายุ ในระดับสูง ร้อยละ 69.6 และมีการยอมรับในระดับปานกลาง ร้อยละ 30.4 โดยที่กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทต่อครอบครัวและบทบาทต่อชุมชนหรือสังคมของผู้สูงอายุ ดังนี้

2.2.1 บทบาทต่อครอบครัวในฐานะเป็น พ่อ แม่ และญาติผู้ใหญ่ กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทด้าน เป็นที่ปรึกษาช่วยตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวมากที่สุดร้อยละ 55.2 ผู้สูงอายุยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตเช่น การทำอาหาร การมีกิริยามารยาทที่ดี ร้อยละ 48.7 เป็นผู้ให้การอบรมสั่งสอน ร้อยละ 46.9 เป็นผู้เล่าประสบการณ์ ที่เป็นประโยชน์และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ ลูก หลาน เหลน ร้อยละ 46.5 นอกจากนี้การใช้จ่ายอย่างประหยัดและดูแลทรัพย์สินในครอบครัว ตลอดจนเป็นที่ปรึกษาในการเลือกคู่ครองของลูก หลาน เมื่ออยู่ในวัยอันสมควรที่จะแต่งงานหรือมีครอบครัวร้อยละ 42.0

2.2.2 บทบาทในฐานะผู้ช่วยเหลืองานภายในครอบครัว พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่า ผู้สูงอายุควรได้มีบทบาทในการช่วยทำงานเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบ้าน ได้แก่ ช่วยเลี้ยงหลาน เหลนร้อยละ 56.6 ฝ้าบ้านร้อยละ 50 รวมถึงการช่วยเหลืองานบ้านอื่น ๆ เช่น ทำงานบ้านเท่าที่จะทำได้ เช่น ทำอาหาร กวาดบ้าน รดน้ำต้นไม้ เป็นต้น

2.2.3 บทบาทต่อครอบครัวในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจของครอบครัว กลุ่มตัวอย่าง มีความคิดเห็นว่าผู้สูงอายุต้องทำงานและใช้จ่ายอย่างประหยัดเพื่อแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายของครอบครัวร้อยละ 55.5 นอกจากนั้นเป็นการแบ่งเบาภาระหนี้สินของครอบครัว เป็นที่พึ่งพาของลูกหลานเมื่อมีปัญหาการเงิน นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังเห็นด้วยที่ผู้สูงอายุเป็นภาระทางเศรษฐกิจที่ลูกหลานต้องรับผิดชอบ โดยเฉพาะค่ารักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย

2.2.4 บทบาทต่อชุมชนหรือสังคมด้านการเป็นผู้นำชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้นำในการพูดชักจูงเพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนได้ร้อยละ 52.1 รองลงมาคือบทบาทในเรื่องการรณรงค์ไม่ให้มีการซื้อสิทธิขายเสียง สามารถเป็นผู้นำในการแก้ไขปัญหาค้าง ๆ ในชุมชน และเป็นผู้บริหารบ้านเมืองได้ดีกว่าคนหนุ่มสาว

2.2.5 บทบาทด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ศาสนา กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทสำคัญในการเป็นตัวอย่างในการปฏิบัติศาสนกิจทางศาสนาที่ตนนับถือร้อยละ 54.1 รองลงมาคือ บทบาทในการถ่ายทอดคำสอนทางศาสนาแก่คนในชุมชน เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ตามประเพณี และศาสนา เช่น ในงานบวช งานแต่งงาน และงานทำบุญ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างยังมีความเห็นว่าผู้สูงอายุสามารถถ่ายทอดประสบการณ์ในเรื่องที่มีความชำนาญแก่ชุมชน ได้แก่ การทำบายศรี ทำตุง การฟ้อนเล็บ การเล่าข่าว ซอ เล่นดนตรีพื้นเมือง และเป็นตัวอย่างในการดำรงศิลปวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

2.2.6 บทบาทต่อชุมชนหรือสังคมด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้ให้คำแนะนำในการประกอบอาชีพแก่ผู้สนใจในชุมชนได้ร้อยละ 51.3 นอกจากนั้นเป็นบทบาทในการเป็นที่ปรึกษาในการจัดพิธีต่าง ๆ และผู้สูงอายุที่มีความรู้ความสามารถ เคยรับราชการมาก่อนมักได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงบทบาทผู้ให้คำปรึกษาแก่หน่วยงานต่าง ๆ อีกด้วย

2.2.7 บทบาทต่อชุมชนหรือสังคมด้านการเป็นผู้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือชุมชน กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า ผู้สูงอายุมีบทบาทในการช่วยเหลือชุมชนเมื่อมีโอกาสตามประเพณีและศาสนา เช่น ทำอาหาร ห่อขนม จัดดอกไม้ในงานพิธีต่าง ๆ ร้อยละ 57.7 รองลงมาเป็นบทบาทของการร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและช่วยเหลือชุมชนเมื่อมีโอกาส เช่น ร่วมอนุรักษ์แหล่งน้ำสำคัญ ใ้คนแก่ น้ำกว้าน น้ำแม่ือง และเป็นลูกเสือชาวบ้าน นอกจากนี้พบว่ากลุ่มตัวอย่างยังไม่มั่นใจในบทบาทของผู้สูงอายุที่ต้องเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือชุมชน

3. เปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง

การศึกษาครั้งนี้พบว่าการยอมรับคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุของนักเรียนชายมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35 ส่วนคะแนนเฉลี่ยการยอมรับคุณค่าของนักเรียนหญิงเท่ากับ 4.28 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.39 (ตารางที่ 17) โดยพบว่าคะแนนเฉลี่ยการยอมรับบทบาทต่อครอบครัวของเพศชายเท่ากับ 3.54 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 และคะแนนเฉลี่ยการยอมรับบทบาทต่อครอบครัวของเพศหญิงเท่ากับ 3.51 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.33 การยอมรับบทบาทผู้สูงอายุต่อชุมชนหรือสังคม พบว่าคะแนนเฉลี่ยการยอมรับของเพศชาย เท่ากับ 3.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.35 ส่วนคะแนนเฉลี่ยในการยอมรับของเพศหญิงเท่ากับ 3.64 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.36 (ตารางที่ 8) เมื่อทดสอบโดยใช้ค่าที พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ตารางที่ 17)

4. เปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุระหว่างนักเรียนที่มี และ ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว

การศึกษาครั้งนี้พบว่าคะแนนเฉลี่ยในด้านการยอมรับคุณค่าผู้สูงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวเท่ากับ 4.30 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวเท่ากับ 4.34 (ตารางที่ 18) โดยพบว่าส่วนค่าเฉลี่ยในด้านการยอมรับบทบาทผู้สูงอายุต่อครอบครัว และ บทบาทต่อชุมชนหรือสังคม ของกลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในบ้าน เท่ากับ 3.51 และ 3.67 ส่วนของกลุ่มที่มีผู้สูงอายุอยู่ในบ้าน มีคะแนนเฉลี่ยในด้านการยอมรับบทบาทผู้สูงอายุ ต่อครอบครัวและบทบาทต่อชุมชนหรือสังคม เท่ากับ 3.54 และ 3.64 (ตารางที่ 18) เมื่อทดสอบความแตกต่างกันแล้วพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (ตารางที่ 18)

การอภิปรายผลของการศึกษา

1. การยอมรับคุณค่าผู้สูงอายุ

คุณค่าด้านความเป็นผู้สูงอายุ และ คุณค่าด้านการเป็นปู่จนียบุคคล กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับคุณค่า ผู้สูงอายุ อยู่ในระดับสูง ร้อยละ 99.2 (ตารางที่ 6) แสดงให้เห็นว่าในสังคมไทย ค่านิยมของวัยรุ่นไทย ยังคงให้การยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ของผู้สูงอายุ ถึงแม้ว่าลักษณะของครอบครัวไทยในปัจจุบัน มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนมากก็ตาม (พัทยา สายหู, 2524,

หน้า 2) และมากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง มีจำนวนถึง 235 คน คิดเป็นร้อยละ 66.2 (ตารางที่ 1) เป็นวัยรุ่นที่ไม่มีผู้สูงอายุอาศัยอยู่ในครอบครัว แต่ก็ยังคงให้ความเคารพนับถือผู้สูงอายุในฐานะเป็นผู้มีอาวุโสกว่า และให้การยกย่องว่าเป็นปูชนียบุคคลที่จะต้องได้รับเกียรติจากผู้อ่อนวัยกว่า สะท้อนให้เห็นว่าสังคมภาคเหนือยึดถือระเบียบ ประเพณี และระบบอาวุโส เป็นหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตมีการอบรมให้รู้ระเบียบสังคมแก่สมาชิก โดยเน้นในเรื่องระบบอาวุโส การให้ความเคารพนับถือ เชื้อฟังกผู้ใหญ่มากกว่าตั้งแต่วัยเด็ก โดยน้องต้องเคารพ พี่ ป้า น้า อา และต้องตอบแทนบุญคุณผู้สูงอายุที่ดูแลตน โดยเฉพาะ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย เป็นการขำเรื่อง วิทยุ ซึ่งสังคมชนบทเน้นเรื่องนี้มาก (สุพัตรา สุภาพ, 2536, หน้า 64) การให้ความเคารพ นับถือ และยกย่องผู้สูงอายุนี้เป็นค่านิยมของสังคมไทย (วิเชียร รักการ, 2529, หน้า 47) ซึ่งวัยรุ่นได้รับการปลูกฝัง เรียนรู้มาโดยตลอดจากกระบวนการจัดเทศกาลทางสังคม หรือ การอบรมเลี้ยงดูทั้งจากสถาบันครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สถาบันศาสนา และสื่อมวลชน (ถวิล ธาราโชน, 2532, หน้า 19-21 และสุรางค์ จันทน์แอม, 2529, หน้า 89-91) จึงเป็นไปได้ที่ระบบอาวุโส และปูชนียบุคคล ยังคงความสำคัญ และฝังรากลึกอยู่ในจิตใจของวัยรุ่นจังหวัดพะเยา ซึ่งเป็นจังหวัดที่ยังคงความเป็นสังคมชนบทอยู่ ไม่ถึงกับเปลี่ยนแปลงเป็นสังคมเมืองเลยเสียทีเดียว และทำให้ผู้สูงอายุยังคงมีคุณค่าและมีสถานภาพสูงในครอบครัว

2. การยอมรับบทบาทผู้สูงอายุ

2.1 บทบาทต่อครอบครัว

กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับบทบาทผู้สูงอายุต่อครอบครัวในทุกด้านอยู่ในระดับสูง แสดงว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่า บทบาทผู้สูงอายุเหล่านี้เป็นบทบาทที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มเรียนรู้ว่า บทบาทหน้าที่ของผู้ที่อยู่ในฐานะ พ่อ แม่ อยู่แล้ว ไม่ว่าจะ พ่อแม่ อยู่ในวัยสูงอายุหรือไม่ก็ตาม และผู้แสดงบทบาทเป็นลูกต้องเคารพ เชื้อฟังกคำสั่งสอนของพ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย จึงจะถือว่าเป็นคนดี มีจริยธรรม จะเจริญก้าวหน้าต่อไปในอนาคต ผลการศึกษาครั้งนี้ตรงกับงานวิจัยของเกริกศักดิ์ บุญญานพพงษ์ (2533, หน้า 38-44) และ ภัสสร ลิมานนท์, เกื้อ วงศ์บุญดิน, สุวัฒนา วิบูลย์เศรษฐ์ และวิพรรณ ประจวบเหมาะ รุฟโฟโล (2538, หน้า 78 นอกจากนี้งานวิจัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน พ.ศ. 2528 (อ้างในเพชรรา สุนทโรทก , 2530 หน้า 93) พบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความประสงค์ที่จะช่วยบุตรหลานทำกิจกรรมต่าง ๆ เท่าที่จะสามารถทำได้ ซึ่งกิจกรรมที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำได้แก่ ทำงานบ้าน เลี้ยงหลาน ฝึบ้านเป็นต้น ดังนั้นการศึกษาในครั้งนี้ และข้อค้นพบ

จากงานวิจัยดังกล่าว สนับสนุนว่าผู้สูงอายุมีบทบาทเป็นผู้ช่วยเหลืองานภายในครอบครัวหรือช่วยแบ่งเบาภาระในครอบครัวเท่าที่กำลังและความสามารถของผู้สูงอายุจะทำได้

การที่กลุ่มตัวอย่างคิดว่า ผู้สูงอายุเป็นภาระทางเศรษฐกิจที่ถูกกดดันต้องรับผิดชอบโดยเฉพาะการรักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย (ตารางที่ 11) อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างรับรู้ว่าคุณสูงอายุเป็นว้อแห่งความเสื่อมถอย มีร่างกายและมีสุขภาพทรุดโทรมซึ่งงานวิจัยของ ศิริวรรณ ศิริบุญ และ นาทินี วงษ์สิทธิ์ (2535, หน้า 44, 51 และ 60) พบว่าบทบาททางเศรษฐกิจของผู้สูงอายุนั้น โดยสรุปแล้ว ผู้สูงอายุไม่ได้เป็นกำลังสำคัญในการหาเลี้ยงคนในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามผู้สูงอายุ มิได้มีบทบาทเป็นแต่เพียงผู้รับ หรือเป็นเพียงผู้หักพังด้านเศรษฐกิจแต่เพียงอย่างเดียว ในบางกรณีผู้สูงอายุยังมีส่วนให้ความช่วยเหลือคนหนุ่มสาว ทางด้านการเงินอีกด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของวีระสิทธิ์ สิทธิไครย์ (2528, หน้า 38-44) ที่สรุปจากข้อมูลด้านเศรษฐกิจของผู้สูงอายุในงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า มีผู้สูงอายุอย่างน้อย ร้อยละ 20 - 30 ที่ยังมีงานทำและได้รายได้จากงานของคนรวมทั้งยังต้องปรับตัวให้เข้ากับระบบเศรษฐกิจในปัจจุบัน รวมทั้งมีผู้สูงอายุที่มีฐานะดีส่วนหนึ่งยังเป็นกำลังสำคัญทางด้านการเงินเป็นครั้งคราวแก่บุตรหลานที่แยกครอบครัวไปแล้วด้วย

2.2 บทบาทต่อชุมชนหรือสังคม

กลุ่มตัวอย่างมีการยอมรับบทบาทของผู้สูงอายุต่อชุมชนหรือสังคมในระดับสูง ร้อยละ 68.5 โดยมีความคิดเห็นว่าคุณสูงอายุเป็นผู้มีบทบาทด้านการเป็นผู้นำชุมชน ด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดคำสอน ความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณีพิธีกรรมและปฏิบัติศาสนกิจ ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชนและด้านการเป็นเลี้ยสละกำลังกาย กำลังทรัพย์เพื่อช่วยเหลือชุมชน การยอมรับผู้สูงอายุในด้านการเป็นผู้นำชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ผู้สูงอายุสามารถเป็นผู้นำในการพูดชักจูง เพื่อสร้างความสามัคคีในชุมชนและสามารถรณรงค์ไม่ให้มีการซื้อสิทธิ์ขายเสียง การที่กลุ่มตัวอย่างไม่แน่ใจในบทบาทผู้สูงอายุว่า สามารถบริหารบ้านเมืองได้ดีกว่าคนหนุ่มสาว และแก้ไขปัญหาในชุมชนได้ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างอาจได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ ที่นำเสนอเกี่ยวกับการบริหารประเทศ ซึ่งขณะนั้นรัฐบาล ประกอบด้วย คนวัยหนุ่มและวัยผู้ใหญ่ เข้ามามีบทบาทในการเมือง ทั้งระดับประเทศและระดับท้องถิ่นมากขึ้น ซึ่งเป็นไปตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

การยอมรับบทบาทผู้สูงอายุด้านการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ขนบธรรมเนียม ประเพณี และศาสนา ด้านการเป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างเห็นว่าผู้สูงอายุสามารถเป็นที่ปรึกษาในการประกอบอาชีพแก่ผู้สนใจในชุมชนได้ เป็นผู้นำในการประกอบพิธี

กรรมในงานบุญและงานประเพณีต่าง ๆ และปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญทางศาสนา เป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ในเรื่องที่มีความชำนาญและเป็นตัวอย่างในการดำรงศิลปวัฒนธรรมไทยด้วย ได้แก่ การทำบายศรี การเล่นดนตรีพื้นเมือง การขอ การเส้าคำว ซึ่งการที่จะมีบทบาทเป็นผู้นำด้านนี้ได้ ต้องเป็นผู้ที่ใช้เวลานานในการฝึกฝน จนเป็นผู้มีความชำนาญ บทบาทดังกล่าวสอดคล้องกับคุณค่าหรือค่านิยมในการนับถือบุคคล ยกย่องความเป็นผู้ใหญ่ กล่าวคือ คุณค่าในตัวบุคคลที่จะได้รับการนับถือและได้รับการยกย่อง บุคคลผู้นั้นต้องประพฤติปฏิบัติอย่างมีจริยธรรม อย่างถูกต้องชอบธรรม กับหลักศีลธรรมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับและเคารพจากวัยรุ่นหรือผู้อ่อนอาวุโสกว่า (ไพธมวรรณศิริ, 2532, หน้า 122) และเป็น 1 ในค่านิยม 5 ประการ ที่คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ได้บัญญัติไว้ให้เยาวชนของชาติยึดถือปฏิบัติ (สุพิศรา สุภาพ, 2534, หน้า 47)

ส่วนการยอมรับบทบาทผู้สูงอายุด้านการเป็นผู้เสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์ เพื่อช่วยเหลือชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเหมือนกันว่าผู้สูงอายุเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ได้แก่ เป็นลูกเสื่อชาวบ้าน เป็นผู้ร่วมอนุรักษ์แหล่งน้ำสำคัญ เช่น น้ำกว๊าน น้ำแม่อิง นอกจากนี้ยังเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อช่วยเหลือชุมชนตามโอกาส เช่น ทำอาหารห่อขนมเตรียมของในงานพิธีต่าง ๆ เช่น งานบวช งานแต่งงาน งานศพ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เขมิกา ยามะรัต (2527, หน้า 120) ซึ่งพบว่าคนชราเป็นบุคคลที่ต้องการมีบทบาทต่าง ๆ ทางสังคมและต้องการมีส่วนร่วมทางสังคม และงานวิจัยของกรมการศึกษานอกโรงเรียน 2528 (อ้างในเพชรรา สุนทโรทก, 2530, หน้า 98) ว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ มีความประสงค์ที่จะมีบทบาทช่วยเหลือสังคมในด้านศาสนา ด้านการพัฒนาสังคมและด้านการเงินเป็นต้น

สำหรับบทบาทในด้านการบริจาคเงินหรือที่ดิน หรือเสียสละกำลังกายเพื่อช่วยพัฒนาชุมชน นั้น กลุ่มตัวอย่างมีความไม่แน่ใจเพราะผู้สูงอายุไม่ได้ทำงาน จึงไม่มีรายได้ อีกประการหนึ่งผู้สูงอายุเป็นผู้ที่เสียสละช่วยเหลือถูกทอดทิ้งมาก่อนแล้ว กลุ่มตัวอย่างจึงไม่มีความคิดในเรื่องของการบริจาคเงิน หรือที่ดินเพื่อช่วยเหลือสังคม

3. เปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าระหว่างนักเรียนชายกับนักเรียนหญิง

จากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม คือนักเรียนชาย และนักเรียนหญิง ซึ่งมีอายุ 15 ปี เป็นส่วนใหญ่ จัดอยู่ในวัยแรกรุ่ง หรือวัยรุ่นตอนต้นมีการยอมรับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุ ไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก คำสอนทางศาสนา และการเลี้ยงดูแบบไทย เน้นการสอนให้คนมีความกตัญญู กตเวทิต่อพ่อแม่ และผู้ที่มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้สูงอายุ จึงเป็นที่ทำให้เด็กไทยส่วนใหญ่ ได้รับการขัดเกลาทางสังคม โดยตรงจากครอบครัว โรงเรียน และ ชุมชน

(สุพัตรา สุภาพ, 2536, หน้า 37) สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้เด็กมีความรู้สึก และกำหนดพฤติกรรม สามารถรับอุดมคติ และคุณค่าอันดีงามไว้อย่างต่อเนื่อง โดยที่เมื่อเด็กอยู่ที่บ้าน จะมีการดำเนินชีวิต ไปตามค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น การตกข้ำพฤติกรรมต่าง ๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียน กล่าวคือ เด็กจะต้องควบคุมพฤติกรรมให้เป็นไปตามค่านิยม เพื่อให้สังคมในโรงเรียนมีการยอมรับ อันเป็นการพัฒนาการสังคมที่ปกติของเด็กวัยแรกเริ่มนี้ (สุชา จันทน์อม, 2524, หน้า 22 และ ศิริธรรม ธนะภูมิ, 2535, หน้า 77) นอกจากนี้แล้ว การที่เด็ก สามารถควบคุมพฤติกรรมของคนเกี่ยวกับการกตัญญู กตเวทิต์ได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ ได้รับการยอมรับ และประเมินค่าว่าเป็นสิ่ง “ดี” หรือ “เป็นที่พึงปรารถนา” เมื่อปฏิบัติแล้วจะได้รับการยกย่องว่าเป็นค่านิยมอันดี เป็นคนที่มีค่า มีความสำคัญสำหรับคนอื่น ๆ (ไพฑูรย์ เกรือแก้ว, 2518, หน้า 84) หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เด็กมีค่านิยมเพื่อตนเอง และค่านิยมเพื่อสังคม ซึ่งหมายถึง การ มีการเคารพและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมส่วนรวม มองเห็นคุณค่าของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน

ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า กลุ่มตัวอย่างทั้งชายหญิง มีความเคารพนับถือ ยอมรับคุณค่า และ บทบาทที่แสดงออกอย่างเหมาะสมของผู้สูงอายุ เห็นความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นใน ศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการแสดงออกของพัฒนาการทางจริยธรรมของวัยดังกล่าว และ เห็นสมควรที่จะนำไปเป็นวิถีทางประเพณี ปฏิบัติที่พึงประสงค์ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุถึงจุดหมาย ปลายทางของชีวิตที่พึงปรารถนา

4. เปรียบเทียบการยอมรับคุณค่าระหว่างนักเรียนที่มีกับ ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในบ้าน

จากการศึกษา การยอมรับคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุ ระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มี และ ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นไปได้ว่าถึงแม้กลุ่มตัวอย่างจะ ไม่ได้อยู่ร่วมกับ ปู่ ย่า ตา ยาย แต่ก็ได้รับการอบรมเลี้ยงดูเบื้องต้นจากครอบครัวโดยพ่อ แม่ หรือ จากสถาบันอื่นๆที่เป็นตัวแทนของการอบรมเลี้ยงดู จึงมีพฤติกรรมที่ถูกต้อง เพราะในสังคม ไทย ผู้อบรมเลี้ยงดูส่วนใหญ่ ได้แก่ พ่อ แม่ ซึ่งมีความรัก ความห่วงใยบุตรมาก มักเอาใจใส่ดูแล ให้ ความรักบุตรเป็นอย่างดี เด็กจึงมีนิสัย และความเชื่อ คล้ายคลึงกับพ่อ แม่ และ จากการปฏิบัติของ พ่อ แม่ ที่ไปเยี่ยม ปู่ ย่า ตา ยาย บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในเขตชนบท (ภัตสร ภิมานนท์ และ คณะ, 2538, หน้า 79) และ เด็กอาจจะไปเยี่ยมด้วย ทำให้เด็กได้รับการถ่ายทอดความสำนึกในบุญคุณ และ กตัญญูรู้คุณแก่ผู้มีพระคุณ ทำให้รู้จัก เคารพบนอบต่อผู้ใหญ่ ถึงแม้ จะไม่ได้มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด ซักกัน ประกอบกับ การที่รัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ 14 เมษายน ของทุกปีเป็นวันครอบครัว ตั้งแต่ พ.ศ 2533 เป็นต้นมา และ ตรงกับช่วงวันสงกรานต์ของทางภาคเหนือ ซึ่งเน้นประเพณีการเคารพ

ยกย่องเป็นพิเศษ โดยจัดให้มีการรณรงค์หาหัวและขอพรจากผู้สูงอายุ ซึ่งประเพณีนี้ถูกเผยแพร่อย่าง ต่อเนื่อง ทางสื่อทุกอย่าง โดยรัฐบาล และเอกชน ให้การสนับสนุนตลอดมา จึงทำให้สิ่งดังกล่าวนี้ อยู่ในจิตสำนึกของเด็ก ซึ่ง เป็นการปลูกฝัง จริยธรรมให้แก่เด็กด้วย จึงปรากฏในผลการศึกษาว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัวกลับมีความต้องการที่จะให้ผู้สูงอายุอยู่ด้วยเป็นส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 75.3 (ตาราง 2) และ กลุ่มที่มีผู้สูงอายุอยู่ด้วยในครอบครัว พบว่า มีความพอใจมากที่สุด ถึงร้อยละ 85.80 และร้อยละ 7.50 ไม่แสดงความรู้สึกใด (ตาราง 4) การที่กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นเช่นนี้แสดงว่า เห็นประโยชน์ของการอยู่ร่วมกับผู้สูงอายุหลายด้าน นอกจากนี้ให้เหตุผลว่า ผู้สูงอายุเป็นผู้ให้คำแนะนำที่ดี และทำให้ ครอบครัวมีความอบอุ่นถึงร้อยละ 33.60 และ 26.90 ความลำค้ำแล้ว (5) กลุ่มตัวอย่างอาจคิดว่า ผู้สูงอายุสามารถช่วยทำหน้าที่เป็นผู้ระมัดระวังสอดส่อง ช่วยดูแลครอบครัวให้ดำเนินไปด้วยดี เป็นการทงไว้ซึ่งระบบครอบครัว

ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1. ในครอบครัว ซึ่งเป็นสถาบันที่ให้ความสุขแก่ผู้สูงอายุ สมาชิกทุกคนควรให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ ให้มีบทบาทร่วมในกิจกรรมต่างๆของครอบครัว และเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุเข้าร่วมกิจกรรมภายนอกครอบครัว
2. ในชมรมผู้สูงอายุ หรือในศูนย์ส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ควรส่งเสริมเยาวชนให้มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมต่างๆร่วมกับผู้สูงอายุ เพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของผู้สูงอายุมากขึ้น เรียนรู้ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้สูงอายุและมองเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุมากขึ้น
3. ส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมในเรื่องความกตัญญู เลี้ยงดู บิดา มารดา และ ผู้สูงอายุ โดยผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน การดำรงชีวิตในบ้านโดยอาศัย ครอบครัวเป็นตัวอย่างที่ดีของเด็กวัยรุ่น นอกจากนี้รัฐบาลควรส่งเสริมอย่างจริงจังในการจัดให้มีการสืบสาน พิธี วัฒนธรรม ประเพณี ของการแสดงความกตัญญูแก่ผู้สูงอายุในทุกโอกาสอย่างต่อเนื่อง
4. รัฐบาลหรือองค์กรท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมหน่วยงาน ทั้งในสถานบริการด้านสุขภาพ และในสถาบันการศึกษา ซึ่งจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ รวมทั้งช่วยประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุ เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้พบปะสังสรรค์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น บำเพ็ญประโยชน์ร่วมกันและถ่ายทอดความรู้ เป็นที่ปรึกษาเรื่องราวต่างๆแก่ผู้สนใจซึ่งจะทำให้ผู้สูงอายุเกิดความภูมิใจ และเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในหมู่วัยรุ่น หรือ ผู้อ่อนอาวุโสกว่า
5. สนับสนุนการให้การศึกษาแก่ครอบครัวได้เข้าใจผู้สูงอายุ โดยเน้นความมีคุณค่าและบทบาทผู้สูงอายุต่อสมาชิก ทั้งนี้ให้สอดแทรกในหลักสูตรของสถาบันการศึกษาทุกระดับ รวมทั้งการเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกแขนงด้วย

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณค่าและบทบาทของผู้สูงอายุในกลุ่มวัยรุ่นในเขตภาคเหนือ ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นภาพรวมที่สมบูรณ์ขึ้น และควรทำซ้ำ เนื่องจากสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น จึงควรนำข้อมูลมาวางแผน เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีความรู้เกี่ยวกับบทบาทผู้สูงอายุ

มากขึ้น ตลอดจนสามารถเรียนรู้ในการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้สูงอายุ เป็นการขจัดปัญหาช่องว่างระหว่างวัย

2. ควรศึกษาเพิ่มเติมในประชากรกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มวัยแรงงาน เพื่อทราบความคิดเห็นของคนกลุ่มอื่นต่อผู้สูงอายุ ซึ่งผลการศึกษานอกจากจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สูงอายุเองแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่จะก้าวสู่การเป็นผู้สูงอายุในอนาคต โดยสามารถทำความเข้าใจและปรับตัวเพื่อมีชีวิตในวัยชราที่สงบสุข

3. ควรศึกษาเจาะลึก บทบาทของผู้สูงอายุที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงและเป็นที่ยอมรับต่อสาธารณชน เนื่องจากที่ผ่านมายังไม่ปรากฏเด่นชัดนัก ส่วนใหญ่เป็นผู้นำในกิจกรรมทางศาสนา ซึ่งผลการศึกษา จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของตนเองให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมมากขึ้น